

Doc. Dr Enver Međedović

Učiteljski fakultet Beograd - Leposavić

Prof. Ahmet Međedović

Medicinska škola, Novi Pazar i O.Š. «Bratstvo» Novi Pazar

INTEGRATIVNI PRISTUP NASTAVI U PRIRODI KAO SAVREMENOJ PEDAGOŠKOJ INICIJATIVI (EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE SA OSVRTOM NA FIZIČKO VASPITANJE)

Prema mišljenju zapaženog broja nastavnika preneti su stavovi i mišljenja roditelja vezanim za celokupnu organizaciju nastave u prirodi kao savremene pedagoške inicijative.

Roditelji su ogorčeni cenama organizacije nastave u prirodi, a posebno ističu direktore škola kao ugavarače i ugrađivače u cene aranžmana. Posebno se naglašava da organizaciju rekreativne nastave, ne mogu organizovati oni koju ne poseduju licencu, da treba angažovati «proverene» agencije, a na početku školske godine prikupiti ponude, minimum tri, pa sa odlukom upoznati: odeljenska veća, Savet roditelja, kao i sve ostale roditelje preko roditeljskih sastanaka. Turistička agencija mora ispunjavati sve propisane uslove oko putovanja i celokupne organizacije i tako izbegavati postojeće šarenilo u ovoj oblasti.

Istaknuta je i obaveza prosvetne inspekcije koja je u obavezi da kontroliše škole o pridržavanju pravilnika kojih ih obavezuju na poštovanje propisa. Tako da škole u prirode neće izgledati kao turistička putovanja, već će se na njima organizovati deo nastavnog programa.

Sagledavajući značaj nastave u prirodi kao vrlo važnog segmenta u vaspitno-obrazovnom procesu rada posebna uloga i obaveza je škole da donese Pravilnik o bezbednosti, u kojem je sadržana celokupna organizacija ovog vida nastave koji je posebno izražen u novoj školi, ali još nema pedagoški pristup u mnogim nastavničkim kolektivima.

Nastava u prirodi kao nova savremena pedagoška inicijativa zaslužuje posebnu pažnju, iz razloga što celokupnu organizaciju ove nastave zadnjih godina preuzimaju turističke organizacije koje na različite načine pridobijaju škole i razredne učitelje tako da ova nastava postaje odvojena od škole a zove se škola u prirodi. Ovaj deo vaspitno-obrazovnog rada treba da bude sastavni deo nastavnih planova i programa rada, da se predloženi sadržaji rada usaglase.

Sagledavajući značaj nastave u prirodi - škole u prirodi sa više aspekata vrednosti praćene primenom novih naučnih tehnologija u svim nastavnim predmetima koji prate ovaj vid obrazovno-vaspitanog rada, na predlog anketiranih nastavnika

koji su učestvovali u organizaciji ovakve nastave došlo se do podataka (koliko su nastavnici edukovani za ovaj vid nastave, koliko su učenici zainteresovani za ovu nastavu, koliko nastava u prirodi doprinosi vazpitno-obrazovnom radu, šta čini strukturu vaspitno-obrazovnog rada ove nastave, upoznati predložene sadržaje slobodnih aktivnosti...)

Koncepcija istraživanja

Istraživanje vezano za ovu problematiku su sadržaji nastave u prirodi kao integrativni pristup savremene nastavne inicijative. Predmet ovog empirijskog istraživanja su i specifičnosti ove nastave koja zahteva više posebnosti u odnosu na klasičnu nastavu.

Posebnost u ovom istraživanju predstavlja korišćenje deskriptivne metode za obradu i interpretaciju podataka. Podaci se prikupljaju pomoću anketnog upitnika koji su prikupljeni od razrednog nastavnika. Upitnik je sastavljen od deset pitanja.

Ovo istraživanje je obavljeno u dve osnovne škole u Novom Pazaru (Osnovna škola “Vuk Karadžić” i Osnovna škola “Stefan Nemanja”). Obuhvaćeni su razredni nastavnici koji čine uzorak od 48 učitelja od kojih 7 muškaraca (12.5%) i žena 41 (87.5%). Struktura uzorka pokazuje tabela 1.

Tabela 1

Škola	Muški pol	Ženski pol	Ukupno
“Vuk Karadžić”	2	23	25
“Stefan Nemanja”	3	20	23
Ukupno	5	43	48

Rezultati koji su dobijeni pomoću instrumenata istraživanja predstavljeni su u procentima, grafički, tabelama i tekstualno.

Svi podaci koji su dobijeni putem anketnog upitnika analizirani su prema postavljenim zadacima ovog empirijskog istraživanja.

Prvo pitanje: «Koliko poznajete nastavu u prirodi kao specifični oblik obrazovnog rada?»

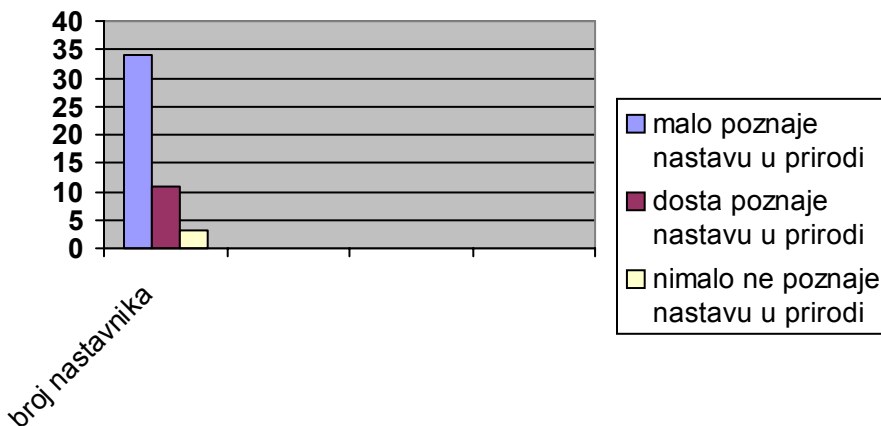
Ispitani ukazuju da za neposredno izvođenje nastave u prirodi odgovoran je nastavnik razredne nastave. On je posebno zadužen za: životnu, zdravstvenu i materijalnu bezbednost učenika, realizaciju nastavnog plana i programa, smeštaj u prevozu, objektu i za ishranu učenika, ponašanje učenika, organizaciju aktivnosti učenika u slobodnom vremenu, higijenu i oblačenje učenika i drugo

Kroz ovo pitanje tražio se odgovor, koliko su razredni učitelji edukovani za ovaj vid nastave, koliko poznaju nastavne sadržaje iz programa nastave u prirodi. Dobijeni su sledeći rezultati koji su svrstani po stručnim spremama:

Tabela 2. prikazuje nivo obrazovanja ispitanih

Školska sprema nastavnika	Broj nastavnika	Procent %
VS	6	2,88
VSS	34	13,32
SSS	8	3,84

Od ukupnog broja ispitanih - 34 razredna učitelja malo poznaje specifičnosti ove nastave, 11 učitelja dosta poznaje specifičnosti ove nastave, 3 učitelja su se izjasnili da ne poznaju specifičnosti ove nastave. Grafikon 1. pokazuje veličinu poznavanja nastave u prirodi.

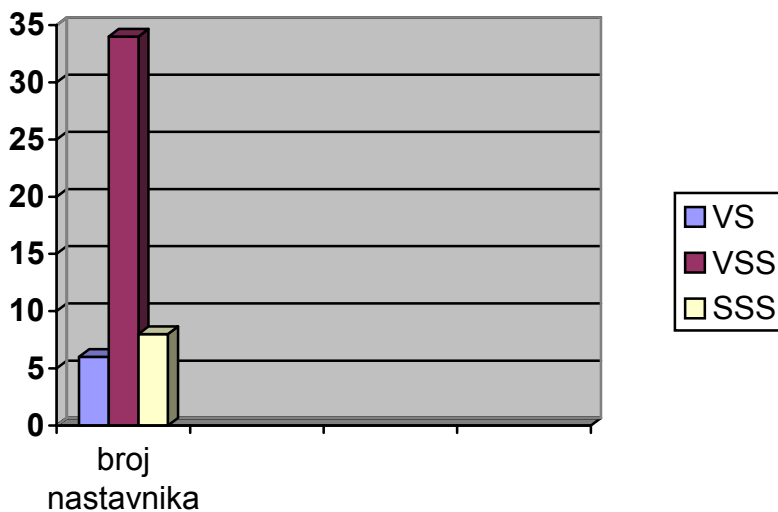

Grafički prikaz br. 1.

Kroz ovo pitanje istraživanja ukazalo se da veći broj razrednih učitelja koji kroz interdisciplinarnost rada u realizaciji ovog vida nastave nema dovoljno edukacije, zapaženo je nedovoljno poznavanje kako stručne tako i normativno-pravne zasnovanosti organizacije ove nove pedagoške inicijative. Ukazuje se na potrebe škole da celokupnu organizaciju kada se tiče nastave u prirodi usaglasi sa potrebama i zahtevima društva, korišćenje savremenije tehnike u radu kako bi nastavni proces bio bliži učeniku.

Iz tabelarnog pregleda gde je prikazan nivo obrazovanja ispitanih dat je broj razrednih učitelja sa visokom spremom od 6 ili 2.88% što ukazuje da je veoma mali broj učitelja sa visokim profilom obrazovanja, broj učitelja koji su završili višu školu je 34 ili 16.32% što ukazuje na veći procent, ali učitelji iz ove kategorije napominju da se kroz školovanje uopšte nisu susretali sa programskim sadržajima vezanim za nastavu u prirodi. Veći broj ispitanih predlaže školama, zavodima za unapređivanje obrazovno-vaspitnog rada da ovoj pedagoškoj inicijativi posveti

posebnu pažnju i da kroz različite seminare, okrugle stolove, radionice i slično da doprinos na edukaciji. Zapažen broj ispitanih predlaže da se na učiteljskim fakultetima izučava kao izborni predmet nastava u prirodi sa sadržajima nastavnih predmeta koji se izučavaju u nižim razredima.

Grafički prikaz broj 2.

Na pitanje: «Koliko su učenici zainteresovani za nastavu u prirodi dobijeni su sledeći odgovori?»

Razredni učitelji osnovne škole “Vuk Karadžić” njih 5 kaže da je 10% zainteresovano za organizovanu nastavu u prirodi, 7 učitelja pretpostavlja da je je 30% zainteresovano za ovaj vid nastave, dok 8 učitelja kaže da je 50% učenika zainteresovano, 4 učitelja kaže da je 70% učenika zainteresovano za ovaj vid nastave, 3 učitelja kaže da je 90% zainteresovano za ovaj vid nastave.

Razredni učitelji Osnovne škole “Stefan Nemanja” – njih 2 kaže da je 10% zainteresovano za organizaciju nastave u prirodi, 10 kaže da je 50% zainteresovano za ovu nastavu, 4 kaže da je 50% zainteresovano za ovaj vid nastave, 5 kaže da je 70% zainteresovano za ovaj vid nastave, 2 učitelja kaže da je 90% učenika zainteresovano. Sledi tabela br. 3:

Škole	0%	10%	30%	50%	70%	90%	Ukupno
“Vuk Karadžić”		3	7	8	4	3	25
“Stefan Nemanja”		2	10	4	5	2	23
Ukupno		5	17	12	9	5	48

Iz tabele koja je data možemo zapaziti da je mali broj učenika zainteresovan za ovaj vid nastave. Razlog se sagledava kroz više segmenata:

- uticaj sredine, misli se na roditelje koji ne predaju važnost nastavi ovog tipa,
- materijalna situacija - visoke kotizacije,
- ishrana učesnika - namirnice koje ne konzumiraju pojedinci,
- propaganda od strane razrednih učitelja,
- predlaže sa parcipacija od strane društvene zajednice kako za učenike tako i za one koji ih prate,
- veća saradnja škole - roditelja i domaćina gde se odvija nastava u prirodi,
- sagledavanje mogućnosti kreditiranja roditelja vezano za plaćanje,
- podići bezbednost škole u prirodi na visokom nivou.

Na pitanje: «Poznavanje sadržaja nastave u prirodi, njihovo planiranje kao i poznavanje pravilnika o organizovanju», dobili smo sledeće odgovore:

Istraživanje je pokazalo da veliki broj razrednih učitelja ne poznaje planiranje nastave u prirodi, ne poznaje da ova nastava mora biti sadržaj godišnjeg plana rada.

Mali broj učitelja na ovo pitanje je dao odgovor da školu u prirodi čine:

- nastavne aktivnosti, samostalni rad učenika, učenje, slobodne aktivnosti, kulturne i druge društvene aktivnosti, posebne pionirske aktivnosti, aktivnosti u slobodnom vremenu.

Kod zapaženog broja ispitanih nije dobro postavljen dnevni raspored vremena škole u prirodi kao i okvirno definisane aktivnosti u toku jedno dana - ritam radnog dana škole u prirodi.

Izvod iz Pravilnika o organizovanju nastave u prirodi većina učitelja ne poznaje. Ne poznaju da:

Nastava u prirodi organizuje se za učenike od prvog do četvrtog razreda, u trajanju od 7 do 14 dana, uz saglasnost roditelja, za najmanje 80% učenika odeljenja. Direktor škole je odgovoran za organizovanje nastave u prirodi.

U postupku pripreme nastave u prirodi direktor je dužan da pribavi najmanje tri ponude turističkih preduzeća, odnosno agencija. Izbor turističkog preduzeća, odnosno agencije, vrši direktor škole, na osnovu najpovoljnije ponude, po prethodno pribavljenom mišljenju školskog odbora. Ugovor zaključen sa turističkim preduzećem, odnosno agencijom, pored ostalog, sadrži odredbe o:

- mestu i vremenu boravka, vrsti i kategoriji objekta, uslovima za smeštaj, ishranu, zdravstvenu zaštitu učenika, organizaciju nastave, sportskih, rekreativnih i drugih slobodnih aktivnosti, obavezama turističkog preduzeća, odnosno agencije, u pogledu prevoza, životne, zdravstvene i materijalne sigurnosti učenika i nastavnika;

- Za učenike koji ne odlaze na nastavu u prirodi, škola je dužna da organizuje nastavu. Na ugovor saglasnost daje školski odbor. U slučaju prigovora roditelja i drugih lica na program, uslove, organizaciju ili finansiranje ovog oblika nastave,

školski odbor je dužan da ih razmotri, preuzme odgovarajuće mere i o njima obavesti podnosioca prigovora i Ministarstvo prosvete.

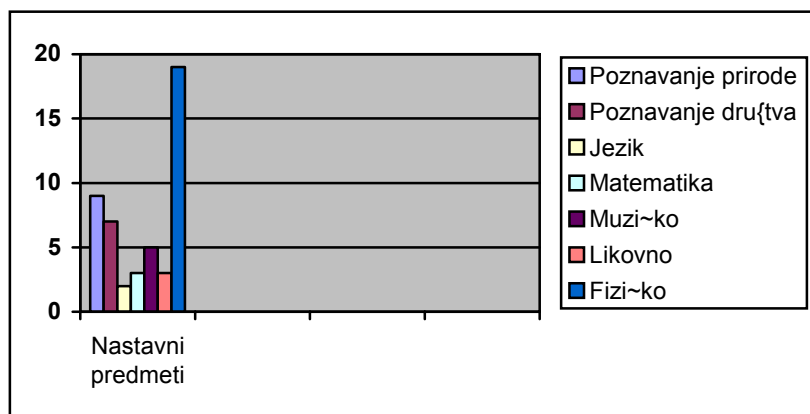
Nastavni predmeti koji čine sadržaj nastave u prirodi

U okviru ovog dela istraživanja dobili smo sledeće podatke koji su vezani za sadržaje nastavnih predmeta koji učenici najviše vole.

Tabela 4.

OŠ “Vuk Karadžić”	Broj učenika	OŠ “Stefan Nemanja”	Broj učenika	Ukupno
Poznavanje prirode	5	Poznavanje prirode	4	9
Poznavanje društva	3	Poznavanje društva	4	7
Jezik	1	Jezik	1	2
Matematika	2	Matematika	1	3
Muzičko	3	Muzičko	2	5
Likovno	2	Likovno	1	3
Fizičko	9	Fizičko	10	19
Ukupno	25		23	48

Tabelom broj 4. prikazani su rezultati razrednih učitelja u obema školama. Prema dobijenim rezultatima učenici vole: 1. sadržaje nastave predmeta fizičkog vaspitanja, 2. sadržaje nastave predmeta poznavanja prirode, 3. sadržaje poznavanja društva, 4. sadržaje muzičkog, 5. sadržaje likovnog i matematike i sadržaje jezika.

Grafikon 3

Ponudeni prostor na upitniku gde su se razredni učitelji opredelili prema nastavi u prirodi i dali svoja mišljenja sagledan je kao doprinos čije sugestije će biti

predložene organizatoru. Od 48 ispitanih 26 je upisalo svoja zapažanja dok 22 razredna učitelja su ovaj prostor zanemarili.

Posebnost ovog pitanja odnosi se na nedovoljno edukovanje, na preuzimanje turističkih organizacija svih aktivnosti ove nastave, nezainteresovanost razrednih učitelja za ovaj vid nastave, ugovaranja bez prisustva razrednog učitelja, malo upoznavanje nastavnčkih veća, razrednih veća i školskih odbora.

Često se dešava da Izveštaj o realizaciji nastave u prirodi bude zaboravljen.

Po povratku sa puta nastavnici razredne nastave podnose izveštaj direktoru škole, sa ocenom o realizaciji nastave u prirodi i kvalitetu pruženih usluga. Izveštaj razmatra i usvaja nastavničko veće i školski odbor. Odeljenski starešina upoznaje roditelje sa izveštajem o realizaciji nastave u prirodi i kvalitetu pruženih usluga. Izveštaj razmatra i usvaja nastavničko veće i školski odbor. Odeljenski starešina upoznaje roditelje sa izveštajem o realizaciji nastave u prirodi na roditeljskom sastanku.

Izveštaj o nastavi u prirodi sastavni je deo godišnjeg izveštaja o radu škole.

Ukoliko se prilikom razmatranja izveštaja o realizaciji nastave u prirodi oceni da program nastave u prirodi nije realizovan ili da turističko preduzeće, odnosno agencija, nije ispoštovala ugovorne obaveze, škola je dužna da o tome obavesti nadležno ministarstvo radi preduzimanja zakonskih mera.

Sredstva za organizovanje nastave u prirodi mogu se obezbediti, posebno za učenike slabijeg materijalnog i socijalnog stanja, i iz sredstava ostvarenih radom učeničke zadruge, sopstvenih prihoda škole ili putem sponzorstva i donatorstva.

ZAKLJUČAK

Ovaj vid organizacije škole u prirodi treba i dalje razvijati i usavršavati. Obradom podataka ovog empirijskog istraživanja došlo se do sledećih podataka sa kojim će se upoznati škole, u kojim je organizovano anketiranje pomoću anketnog upitnika, rezultati će biti dostupni društvenoj zajednici – lokalnoj upravi, fizičkoj kulturi i svim onim koji učestvuju u organizaciji nastave u prirodi.

Iz ovog empirijskog istraživanja proizišle su činjenice koje će se u vidu predloga naći pred odgovornim kako bi se što uspešnije organizovala nastava u prirodi kao savremena pedagoška inicijativa. Važno je da razredni učitelji shvate značaj nastave u prirodi, da joj predaju važan značaj, da animiraju učenike i njihove roditelje za ovaj vid nastave. Potrebno je da se na sednicama nastavnčkih kolektiva više govori o ovom specifičnom obliku vaspitno-obrazovnog rada, da razredni učitelji shvate da je nastava u prirodi sadržaj godišnjeg plana rada, da razredni učitelji planiraju nastavu u prirodi sa sadržajima svih nastavnih predmeta.

U okviru slobodnih aktivnosti potrebno je upražnjavati razne terenske igre, elementarne igre kao i ostale društvene aktivnosti kroz koje se manifestuje aktivnost učenika.

Analizom podataka ankete konstatovano je da veći broj razrednih učitelja ne poznaje dovoljno objekte u kojim se uspešno organizuje nastava u prirodi. Potrebna je aktivnost na edukaciji nastavnog osoblja, upoznavanje sa objektima u kojim se izvodi ovakva nastava.

Reforme obrazovanja moraju ovom vidu nastave posvetiti veću pažnju. Posebno se iz razgovora sa razrednim učiteljima ističe da bi na fakultetima (Učiteljskom fakultetu) trebalo posvetiti veću pažnju nastavi u prirodi. Predlog je obrazložen uz puno činjenica koje opravdavaju nepoznavanje ove nastave.

Zapažanje učitelja je posebno izraženo kroz nedostatak uybenika - priručnika za ovaj vid nastave, pa se predlaže da se ovom vidu nastave posveti veća pažnja kroz organizaciju raznih seminara, skupova koji će unaprediti ovaj vid obrazovno-vaspitnog rada.

LITERATURA

1. DURLIĆ-VUJIĆ R.: Vaspitne komponente škole u prirodi u prvom razredu osnovne škole, *Učitelj*, 57-58/97.
2. ZDANSKI I.: *Nastava u prirodi*, Vesta-fas, Beograd, 1998.
3. IVOVIĆ S., ŽARKOVIĆ S., KIJEVČANIN S.: *Igre za školu, sport i rekreaciju*, Sportska knjiga, Zagreb, 1997.
4. IŠIN-TOMIĆ J.: *Čuvari prirode*, Zavod za uybenike i nastavna sredstva, Beograd, 1994.
5. KNEŽEVIĆ LJ.: *Teorijski osnovi metodike prirode i društva*, Učiteljski fakultet, Beograd, 1995.
6. KOPRIVICA L.: *Škola u prirodi*, Pedagoška stvarnost, Novi Sad, 1982.
7. MATANOVIĆ V., MATOVIĆ M.: *Škola u prirodi*, Ministarstvo zaštite životne sredine, Beograd, 1997.
8. MEĐEDOVIĆ E.: *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*, Učiteljski fakultet, Leposavić, 2005.